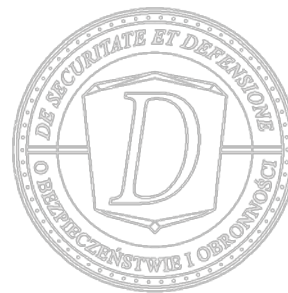

Anna CZUBAJ¹

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach²

Instytut Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa

annaczubaj@poczta.fm

MIEJSCE JEDNOSTKI WE WSPÓŁCZESNYM POJMOWANIU BEZPIECZEŃSTWA

ABSTRAKT: Opracowanie poświęcone jest problematyce bezpieczeństwa personalnego oraz jego miejsca i znaczenia we współczesnym pojmowaniu bezpieczeństwa. Na początku rozważań wyjaśnione zostało pojęcie bezpieczeństwa oraz przedstawione zostały jego podstawowe typologie. Następnie zdefiniowano pojęcie „bezpieczeństwa jednostki”. W dalszej części artykułu scharakteryzowane zostały zagrożenia dla bezpieczeństwa człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem mających swoje źródło we współczesnej cywilizacji. Na koniec przedstawione zostały filary ochrony bezpieczeństwa jednostki w prawie międzynarodowym.

SŁOWA KLUCZOWE: bezpieczeństwo, bezpieczeństwo personalne, ochrona bezpieczeństwa zagrożenia bezpieczeństwa

THE PLACE OF INDIVIDUALS IN MODERN UNDERSTANDING OF SECURITY

ABSTRACT: The study is devoted to the issues of personal security and its place and importance in the modern understanding of security. First, the concept of security is explained and its basic typologies are presented and next there is made an attempt to define the individuals' security. Later, threats of human security, particularly, those that are the product of present civilization are described. At the end, issues of international law dedicated to personal security are presented.

KEY WORDS: security, personal security, security threats, security protection

WPROWADZENIE

Dążenie do zaspokojenia potrzeby bezpieczeństwa na możliwie najwyższym poziomie to istotny element ludzkiej egzystencji traktowanej zarówno jako byt jednostkowy, jak i społeczny³. Twórca psychologii społecznej Abraham Maslow potrzebę bezpieczeństwa

¹ Anna Czubaj – magister, absolwentka Akademii Podlaskiej w Siedlcach na kierunku matematyka (w zakresie matematyki z fizyką), obecnie doktorantka w Instytucie Nauk Społecznych i Bezpieczeństwa UPH w Siedlcach, Dyrektor Gimnazjum im. Cypriana Norwida w Konstantynowie.

² Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Social Science and Security.

³ W. Fehler, *Bezpieczeństwo przestrzeni publicznej*, [w:] W. Fehler (red.), *Bezpieczeństwo publiczne w przestrzeni miejskiej*, Warszawa 2010, s. 16.

zaliczył do katalogu podstawowych potrzeb człowieka stawiając ją na drugim miejscu, tuż za potrzebami fizjologicznymi. Według A. Masłowa realizacja kolejnych kategorii potrzeb, niezbędnych do pełnego rozwoju człowieka, tj. miłości i przynależności, szacunku oraz samorealizacji, nie jest możliwa bez zaspokojenia tych pierwszych dwóch wymienionych kategorii. Przywołany powyżej autor wyszczególnił ponadto zestaw potrzeb, które ogólnie określił jako potrzeby bezpieczeństwa i zaliczył do nich: stabilizację, zależność, opiekę, uwolnienie od strachu, lęku i chaosu, potrzebę struktury, porządku, prawa, ograniczeń, oparcia w opiece⁴.

Bezpieczeństwo przez długi czas rozpatrywane było z perspektywy spraw międzynarodowych, państwowych, wewnętrznych, lokalnych i wielu innych kontekstów życia społecznego⁵. Rzadko, rozważając problemy bezpieczeństwa, głównym punktem odniesienia była jednostka ludzka. Człowiek był obecny w tych rozważaniach, ale gdzieś w tle, często w formach pośrednio wyrażanych trosk i obaw. Tymczasem zajmowanie się problematyką bezpieczeństwa może mieć sens tylko wówczas, gdy w konsekwencji dotyczy człowieka⁶. Poniższe opracowanie jest głosem w dyskusji o znaczeniu bezpieczeństwa jednostki i jego miejsca we współczesnym pojmowaniu bezpieczeństwa. Celem opracowania jest opis i wyjaśnienie miejsca bezpieczeństwa jednostki we współczesnych koncepcjach bezpieczeństwa.

DEFINIOWANIE I KLASYFIKACJA BEZPIECZEŃSTWA

Podejmując rozważania na temat bezpieczeństwa personalnego, warto na początek dokonać ustaleń definicyjnych. Pierwszym zagadnieniem, istotnym dla dalszych analiz jest sposób rozumienia terminu „bezpieczeństwo”. Pojęcie to w literaturze naukowej jest definiowane na wiele sposobów. Definicje leksykalne utożsamiają bezpieczeństwo z brakiem zagrożenia i poczuciem pewności. W „Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego”, pojęcie bezpieczeństwa definiowane jest jako „stan, który daje poczucie pewności i gwarancje jego zachowania oraz szansę na doskonalenie. Jedną z podstawowych potrzeb człowieka. Jest to sytuacja odznaczająca się brakiem ryzyka utraty czegoś, co człowiek szczególnie ceni, na przykład: zdrowia, pracy, szacunku, uczuć, dóbr materialnych”⁷. Bezpieczeństwo jest naczelną potrzebą człowieka, grup społecznych, a zarazem najważniejszym ich celem. Bezpieczeństwo można rozpatrywać zarówno jako stan rzeczy, jak również jako proces społeczny, w ramach którego podmioty starają się doskonalić mechanizmy

⁴ A. Masłow, *Motywacja i osobowość*, Warszawa 1990, s. 76.

⁵ Tzw. „klasyczne” wymiary bezpieczeństwa – bezpieczeństwo polityczne i militarne.

⁶ K. Kołodziejczyk, *Bezpieczeństwo. Kontekst personalno-aksjologiczny*, Zeszyty Naukowe WOSWL 2009, Nr 1, s. 134.

⁷ J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski (red.), *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008, s. 14.

zapewniające poczucie bezpieczeństwa⁸. Omawiane pojęcie można także określić jako „obiektywną pewność gwarancji nienaruszalności przetrwania i swobód rozwojowych”⁹.

Według Andrzeja Czupryńskiego bezpieczeństwo może być postrzegane jako aspekt systemu wartości, o który należy zabiegać i który należy pielęgnować. Można z tego wnioskować, że bezpieczeństwo jest nie tylko naczelną potrzebą, lecz także prawem natury będącym wyznacznikiem przetrwania i rozwoju nie tylko człowieka, ale wszystkich biologicznych istot. Proces bezpieczeństwa, pomimo że nie był tak postrzegany i definiowany, znajduje swoje uzasadnienie w instynkcie przetrwania każdego gatunku¹⁰.

*Bezpieczeństwo z naukowego punktu widzenia jest pojęciem wieloznacznym. Etymologii słowa doszukujemy się w języku łacińskim, gdzie bezpieczeństwo – securitas – składa się z dwóch elementów: sine (bez) i cura (obawa, strach, zmartwienie), co interpretujemy jako brak zmartwień. Czy brak obaw, zmartwień i zagrożeń jest wystarczający do zdefiniowania bezpieczeństwa?*¹¹.

W praktyce można wyróżnić dwa sposoby rozumienia bezpieczeństwa. Ujęcie negatywne, w ramach którego bezpieczeństwo traktuje się jako brak zagrożeń i w związku z tym główną rolę przypisuje się działaniom dotyczącym ochrony przed tymi zagrożeniami. Drugie ujęcie, określanie jako pozytywne postrzega bezpieczeństwo z perspektywy aktywnego kształtowania pewności przetrwania, posiadania fundamentalnych wartości i swobód rozwojowych danego podmiotu¹².

Opierając się na powyższych ustaleniach, można zdefiniować bezpieczeństwo jako „pierwotną, egzystencjalną i naczelną wartość i potrzebę człowieka, warunkującą przeżycie i rozwój jednostki i grup społecznych”¹³, a także jako „stan pewności i spokoju wynikający z niskiego poziomu zagrożeń, posiadania pozytywnych perspektyw rozwojowych oraz skutecznych środków ochrony przed negatywnie wartościowanymi zjawiskami i procesami”¹⁴.

W procesie charakterystyki istoty pojęcia „bezpieczeństwo” ważnym jest określenie podmiotu odniesienia, czyli kto lub co ma być bezpieczne. Ze względu na podmiot można wyróżnić wiele kategorii bezpieczeństwa, jako, że jest ono „wartością szczególną, która wszystko przenika, łączy i warunkuje (...). Wskutek stałego poszerzania zakresu obejmuje nie tylko tradycyjne zagadnienia militarne i polityczne, ale również sprawy ekologii, surowców naturalnych, demografii czy kwestie socjalne”¹⁵. Próba uporządkowania wymiarów bezpieczeństwa jest ich podział według sześciu kryteriów:

⁸ J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Warszawa 1996, s. 18.

⁹ *Ibidem.*, s. 20.

¹⁰ A. Czupryński, *Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym*, [w:] A. Czupryński, B. Wiśniewski, J. Zboina (red.), *Bezpieczeństwo. Teoria, badania, praktyka*, Józefów 2015, s.10.

¹¹ *Ibidem.*, s. 11

¹² W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Warszawa 2012, s. 9.

¹³ A. Skrabacz, *Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne*. Warszawa 2012, s. 26.

¹⁴ W. Fehler, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, *op. cit.*, s. 9.

¹⁵ M. Brzeziński, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009, s. 33.

- podmiotowego – bezpieczeństwo jednostkowe, lokalne, narodowe, międzynarodowe i globalne;
- przedmiotowego – bezpieczeństwo militarne, polityczne, ekonomiczne, ekologiczne, kulturowe i społeczne;
- przestrzennego – bezpieczeństwo miejscowe, lokalne, subregionalne i regionalne;
- znaczenia – bezpieczeństwo przejawia się jako stan, poczucie, proces, cel, wartość, potrzeba, struktura, organizacja;
- składników – bezpieczeństwo negatywne (tylko przetrwanie) oraz pozytywne (przetrwanie i swoboda rozwoju);
- obszaru organizacji – bezpieczeństwo wewnętrzne i zewnętrzne¹⁶.

Bezpieczeństwo, jak widać ma wiele zróżnicowanych wymiarów, których lista pozostaje otwarta. Kwestie bezpieczeństwa analizowane są najczęściej w odniesieniu do spraw międzynarodowych, państwowych, wewnętrznych, lokalnych, rzadziej podmiotem rozważań jest człowiek. Dlatego istotne jest przybliżenie pojęcia bezpieczeństwa personalnego.

POJĘCIE BEZPIECZEŃSTWA JEDNOSTKI

Oprócz wyżej wymienionych kryteriów podziału bezpieczeństwa istnieje także dychotomiczny podział na bezpieczeństwo personalne i strukturalne. Bezpieczeństwo personalne polega na stworzeniu człowiekowi (osobie, jednostce ludzkiej) „takich wielorakich warunków egzystencji, które, jeśli zostaną przez niego odpowiednio skonsumowane, zapewnią mu pełny rozwój osobowy – samorealizację”¹⁷. Bezpieczeństwo strukturalne odnosi się natomiast do strony instytucjonalnej i organizacyjnej życia społecznego w kontekście lokalnym, państwowym, regionalnym i międzynarodowym. „Jego istota polega na takim ukierunkowaniu działalności wszystkich instytucji życia społecznego, właściwych dla wielorakich jego wymiarów, aby ich działanie, a przede wszystkim jego efekty, gwarantowały bezpieczeństwo personalne”¹⁸.

Koncepcja *human security*, czyli bezpieczeństwa jednostki (osoby ludzkiej) stała się kolejnym stadium ewolucji koncepcji poszerzonego ujmowania bezpieczeństwa. Termin *human security* upowszechnił Raport Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP) z 1994 roku¹⁹. W przywołanym dokumencie autorzy podjęli próbę interpretacji pojęciowej bezpieczeństwa jednostki i związku pomiędzy zrównoważonym rozwojem ludzkości a bezpieczeństwem. Autorzy raportu uznali, że zagadnienie bezpieczeństwa zbyt długo rozumiane było jako bezpieczeństwo terytorium wolnego od zewnętrznej agresji, jako ochrona narodowego interesu w polityce zagranicznej lub jako światowe bezpieczeństwo wolne od nuklearnego zagrożenia. Dla większości ludzi brak poczucia bezpieczeństwa

¹⁶ M. Brzeziński, *op. cit.*, s. 34

¹⁷ K. Kołodziejczyk, *Bezpieczeństwo... op. cit.*, s. 140

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ United Nations Development Program, *Human Development Report 1994*, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf (16.02.2016).

wynika raczej z obawy o codzienny byt, niż ze strachu przed światową katastrofą²⁰. W Raporcie wyszczególnione zostały dwa główne nurty koncepcji *human security*. Pierwszy oznacza wolność od takich problemów, jak głód, choroby i represje ze względu na pochodzenie, rasę, płeć, wyznanie czy poglądy polityczne. Drugi nurt określa bezpieczeństwo jako ochronę przed nagłymi i bolesnymi wydarzeniami w życiu codziennym, czy to w domu, w pracy, czy też w społeczeństwie²¹. Ponadto autorzy raportu sformułowali cztery podstawowe własności bezpieczeństwa człowieka we współczesnym świecie:

- jest to pojęcie uniwersalne, ponieważ dotyczy wszystkich ludzi na całym świecie, niezależnie od miejsca zamieszkania;
- wszystkie wymiary bezpieczeństwa są współzależne, wzajemnie powiązane;
- bezpieczeństwo jest łatwiejsze do zapewnienia przez profilaktykę i zapobieganie niż późniejszą interwencję i niwelowanie skutków jego naruszenia;
- obiektem zainteresowania jest człowiek, a nie państwo²².

W koncepcji *human security* wskazuje się również na siedem dziedzin (rodzajów) bezpieczeństwa istotnych z perspektywy podmiotu, jakim jest człowiek. Mowa tu o bezpieczeństwie ekonomicznym, żywnościowym, zdrowotnym, ekologicznym, fizycznym, społecznym (więzi społeczne) i politycznym.

Zatem bezpieczeństwo personalne można określić jako ograniczenie do minimum przeżyć negatywnych jednostki, wynikających z jej uczestnictwa w życiu społecznym, które przejawiają się w postaci lęku lub strachu. Są to stany emocjonalne, które człowiek przeżywa na co dzień i których nie sposób uniknąć. Lęk dotyczy zagrożeń społecznych, np. przed utratą pracy, rozpadem związku, egzaminem. Strach natomiast jest właściwy dla sytuacji zagrożenia fizycznego, np. doznanie uszczerbku na zdrowiu w wyniku napaści lub wypadku. Bezpieczeństwo personalne ma charakter indywidualny i jest uzależnione od struktury osobowości człowieka²³.

Krzysztof Drabik, definiując bezpieczeństwo jednostki, zwraca uwagę na czynniki (pozytywne i negatywne), identyfikowane przez bezpieczeństwo personalne, które bezpośrednio kształtują jednostkowe poczucie pewności trwania. Według tego autora bezpieczeństwo personalne określa warunki ciągłości trwania jednostki jako konkretnego indywiduum.

Z pozycji jednostkowej interpretowane są uwarunkowania bezpieczeństwa, które ma przede wszystkim charakter indywidualny i konkretny. Możemy wówczas mówić o bezpieczeństwie przez pryzmat całościowej kondycji fizycznej, psychicznej, duchowej,

²⁰ K.P. Marczuk, *Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem (szkoła kopenhaska i human security)*, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 2009, s. 69-70.

²¹ D. Kaźmierczak-Pec, *Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzkiego. Ewolucja pojęcia bezpieczeństwa w rzeczywistości ponowoczesnej*, [w:] M. Kubiak, P. Żarkowski (red.), *Współczesne bezpieczeństwo jednostkowe*, Warszawa-Siedlce 2013, s. 55-56.

²² Vide K. P. Marczuk, *op. cit.* [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński (red.), *op. cit.*

²³ K. Kołodziejczyk, *Personalny wymiar bezpieczeństwa*, *Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej* 2010, Nr 1, s. 97-98.

*intuicyjnej podmiotu. Stąd wywodzi się poczucie bezpieczeństwa jako subiektywny odbiór konfiguracji warunków życia jednostki, uznanej przez nią w kategorii pewności trwania (bezpieczeństwa) bądź zagrożenia*²⁴.

Z kolei Fen Osler Hampson analizując zakres zagadnienia bezpieczeństwa jednostki wskazuje trzy odmienne koncepcje tego pojęcia. Pierwsza z nich określa bezpieczeństwo jednostki w kategoriach praw naturalnych i rządów prawa. Koncepcja ta opiera się na centralnym dla liberalizmu uznaniu podstawowych praw człowieka (do życia, wolności i dążenia do szczęścia), które społeczność międzynarodowa obowiązana jest chronić i wspierać. Druga koncepcja bazuje na humanitaryzmie. W ten nurt wpisują się między innymi działania na rzecz pogłębiania i wzmacniania prawa międzynarodowego w kwestii ludobójstwa i zbrodni wojennych czy eliminacji broni szczególnie niebezpiecznej dla ludności cywilnej. Z tej koncepcji wywodzi się też idea interwencji humanitarnych, mających na celu poprawę podstawowych warunków życia uchodźców i innych grup ludzi oderwanych od własnych domów i społeczności z powodu konfliktów zbrojnych. Trzecia koncepcja, w dużym stopniu ukształtowana przez idee sprawiedliwości społecznej, w sposób bardzo szeroki ujmuje bezpieczeństwo jednostki. Swoim zakresem obejmuje różne formy zagrożeń dla podstaw utrzymania jednostek oraz ich dobrostanu (np. gospodarcze, ekologiczne, społeczne) i szeroko rozumie zagrożenia (realne lub potencjalne) dla przetrwania i zdrowia jednostek²⁵.

Należy podkreślić, że koncepcji *human security* nie można traktować jako alternatywy dla teorii i praktyki bezpieczeństwa narodowego. Zarówno bezpieczeństwo człowieka jak i bezpieczeństwo państwa nie wykluczają się, a jedynie wzajemnie uzupełniają. Trudno bowiem mówić o bezpieczeństwie państwa, gdy brak jest poczucia bezpieczeństwa u jego obywateli, i odwrotnie²⁶.

ZAGROŻENIA DLA BEZPIECZEŃSTWA JEDNOSTKI

Bezpieczeństwo nie jest stanem stabilnym. Jest to ustawicznie zmieniający się proces oraz nieodłączny składnik ludzkiego życia. Nie jest możliwe całkowite wyeliminowanie sytuacji, które stwarzają zagrożenia. Aby móc analizować kwestię zagrożeń bezpieczeństwa w odniesieniu do jednostki należy najpierw zdefiniować, czym jest zagrożenie. W literaturze przedmiotu występują różne określenia tego pojęcia. Jedną z definicji wyjaśnia je odwołując się do kategorii sytuacji trudnych. Zgodnie z tą definicją zagrożenie ma miejsce wtedy, gdy „w człowieku rodzi się obawa o utratę wysoko cenionych wartości z własnym życiem na pierwszym miejscu”²⁷. Zatem przez zagrożenie można rozumieć:

²⁴ K. Drabik, *Bezpieczeństwo personalne i strukturalne w perspektywie filozoficznej*, [w:] K. Drabik (red.), *Natura bezpieczeństwa w perspektywie personalnej i strukturalnej*, Warszawa 2013, s. 38-39.

²⁵ F.O. Hampson, *Bezpieczeństwo jednostki*, [w:] P.D. Williams (red.), *Studia bezpieczeństwa*, Kraków 2012, s. 227.

²⁶ A. Urbanek, *Ludzki wymiar bezpieczeństwa* [w:] A. Urbanek (red.) *Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa*, Słupsk 2013, s. 50.

²⁷ T. Tomaszewski, *Wstęp do psychologii*, Warszawa 1971, s. 124.

- groźbę pojawienia się szkody;
- niebezpieczną sytuację, która może doprowadzić do powstania szkody;
- potencjalne warunki, które aktywizując się w sekwencję zdarzeń mogą doprowadzić do strat;
- sytuację, która może prowadzić do obrażeń lub utraty zdrowia;
- źródło niebezpieczeństwa;
- źródło możliwych obrażeń lub utraty zdrowia;
- niebezpieczeństwo²⁸.

Zagrożenia to „z jednej strony pewien stan psychiczny lub świadomościowy wywołany postrzeganiem zjawisk, które subiektywnie ocenia się jako niekorzystne lub niebezpieczne, a z drugiej strony to czynniki obiektywnie powodujące stany niepewności i obaw”²⁹. Marian Cieślarczyk definiuje zagrożenia jako „niekorzystne i niebezpieczne dla żywotnych interesów i podstawowych wartości danego podmiotu (jednostkowego lub zbiorowego) działania innych uczestników życia społecznego”³⁰.

Analizując zagrożenie zagrożeń dla bezpieczeństwa personalnego, należy zauważyć, że niejednokrotnie zagrożenia te będą odnosiły się także do bezpieczeństwa wewnętrznego. To, co stanowi zagrożenie dla człowieka może być również zagrożeniem dla całego społeczeństwa. Z kolei zagrożenia danego społeczeństwa są jednocześnie zagrożeniami jednostki. W przywoływanym wcześniej Raporcie UNDP z 1994r. sformułowanych zostało sześć kategorii zagrożeń globalnych dla bezpieczeństwa całej ludzkości:

- niekontrolowany przyrost demograficzny;
- nierówny poziom rozwoju gospodarczego;
- nadmierne migracje;
- degradacja środowiska naturalnego;
- produkcja i handel narkotykami;
- międzynarodowy terroryzm.

W Raporcie UNDP z 1999 roku dotyczącym globalizacji³¹, dodatkowo podkreślono konieczność walki z takimi zagrożeniami, jak międzynarodowa przestępczość, niszczenie środowiska naturalnego oraz konieczność wspierania odmiennych kultur.

Dynamika zidentyfikowanych współcześnie zagrożeń nie pozwala na stworzenie trwałej ich klasyfikacji. Ogólnie zagrożenia bezpieczeństwa mogą mieć charakter militarny i niemilitarny (pozamilitarny). Wśród zagrożeń niemilitarnych można wyróżnić zagrożenia: polityczne, ekonomiczne, społeczne i ekologiczne. Zagrożenia społeczne można dodatkowo podzielić na zagrożenia socjalne (mają swoje źródło w poszerzającej się sferze ubóstwa, brak

²⁸ B. Bonisławska, *Współczesne zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego*, Zeszyty Naukowe WSEI seria: Administracja 2012, Nr 1, s. 116.

²⁹ S. Korycki, *System bezpieczeństwa Polski*, Warszawa 1994, s. 54.

³⁰ M. Cieślarczyk, *Niektóre psychospołeczne aspekty bezpieczeństwa, wyzwań, szans i zagrożeń*, Zeszyty Naukowe AON 1999, Nr 2, s. 233.

³¹ United Nations Development Program, *Human Development Report 1999, Globalization with a Human Face*. http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/260/hdr_1999_en_nostats.pdf (16.02.2016).

lub niedostatek środków utrzymania) i psychospołeczne (nierespektowanie praw człowieka i podstawowych wolności)³². Zagrożenia kategoryzowane są także ze względu na źródło pochodzenia, w takim kontekście możemy wyróżnić zagrożenia naturalne, techniczne, ustrojowe, demograficzne, ideologiczne, gospodarcze, edukacyjne, psychologiczne, kulturowe³³.

W odniesieniu do jednostki największe znaczenie będą miały zagrożenia o specyfice społecznej. Źródłem zagrożeń o charakterze społecznym są głównie tzw. ryzyka socjalne związane z utratą dotychczasowego źródła utrzymania. Najczęściej wymieniane ryzyka dotyczą bezrobocia, niepełnosprawności, choroby, starzenia się, śmierci jedyne go żywiciela rodziny, endemicznej biedy oraz patologii społecznych. Zagrożenia społeczne będą się różniły od siebie zasięgiem, intensywnością i możliwościami neutralizacji. Źródłem tych zagrożeń może być bierność zawodowa (bezrobocie), ubóstwo relatywne (brak zasobów) oraz degeneracja moralna i kulturowa (dziedziczenie biedy, patologie, uzależnienie od świadczeń). Tego typu problemów o charakterze społecznym jest o wiele więcej³⁴.

Innym istotnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa jednostki są zagrożenia ekologiczne. Można je podzielić na antropogeniczne i naturalne (środowiskowe). Zagrożenia antropogeniczne wynikają z zamierzonej i niezamierzonej działalności człowieka oraz jego wytworów. Nowoczesny przemysł, wytwarzający zarówno produkty, jak i odpady trujące dla środowiska, transport (lądowy, wodny, powietrzny), rolnictwo (z nieodłącznymi sztucznymi nawozami) są w swej działalności uciążliwe dla środowiska i powodują jego degradację. Najgroźniejsze są tzw. katastrofy ekologiczne, które przybierają różne formy, mogą dotyczyć wody (zwłaszcza mórz niszczone np. przy awariach tankowców z ropą), powietrza – zatrutowanego gazami przemysłowymi, ziemi zanieczyszczanej substancjami chemicznymi, odpadami poprodukcyjnymi i komunalnymi, śmieciami pochodzącymi z gospodarstw domowych. Skala zniszczeń w takich przypadkach jest ogromna i trudna do naprawienia. Ma to bardzo istotne znaczenie, ponieważ „degradacja przyrody, jest pośrednio degradacją człowieka, a więc działaniem ograniczającym jego bezpieczeństwo”³⁵.

Zagrożenia naturalne, wynikające z działań sił natury, istnieją od zawsze, zagrażając człowiekowi, zwierzętom i roślinom. Spowodowane są różnymi czynnikami – ruchami skorupy ziemskiej, klimatem czy różnymi żywiołami. Zagrożenia naturalne dzielą się na geologiczne (trzęsienia ziemi, tąpnięcia i osiadanie gruntu, fale tsunami, wybuchy wulkanów, ruchy masowe gruntu – osuwiska i lawiny), hydrometeorologiczne (opady nawałne, powodzie, huragany, tornada, burze, trąby powietrzne, susze, stepowienie i pustynnienie, pożary wieloprzestrzenne lasów), endemiczne (spowodowane przez zwierzęta, rośliny, pasożyty, bakterie i wirusy oraz

³² J. Gierszewski, *Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa 2013, s. 268.

³³ Z. Ciekanowski, *Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa*, Kwartalnik Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza/ Safety & Fire Technique 2010, Nr 1, s. 30.

³⁴ J. Gierszewski, *op. cit.*, s. 269.

³⁵ K. Kołodziejczyk, *Personalny...*, *op. cit.*, s. 99.

inne czynniki chorobotwórcze wynikające z położenia geograficznego obszaru i specyficznych warunków środowiska lub zaburzenia procesów naturalnych).

Kolejnymi zjawiskami uniemożliwiającym właściwy rozwój jednostki są zagrożenia polityczne. Zagrożenia takie są określane jako „stan, w którym nasilają się działania zorganizowanych grup społecznych (politycznych) uniemożliwiające wypełnianie przez państwo jego głównych funkcji, a przez to osłabiające lub niweczące działania organów lub instytucji realizujących cele i interesy narodowe”³⁶. Tak sformułowany zakres omawianych zagrożeń ukazuje ich wpływ na politykę rozumianą jako rządzenie i kierowanie sprawami państwa. Zakres zagrożeń politycznych obejmuje zarówno politykę wewnętrzną jak i zagraniczną państwa, a także politykę międzynarodową. Z uwagi na duży obszar spraw będących przedmiotem zainteresowania polityki państwa, liczba i rozmiar tego typu zagrożeń jest, w porównaniu z innymi, zdecydowanie większa. Zagrożenia polityczne mogą powstawać w wyniku planowanych i zorganizowanych manipulacji lub opóźnionych i zaniechanych działań, które prowadzą do obalenia legalnych władz, naruszenia racji stanu, interesów narodowych i praworządności czy podważenia pozycji międzynarodowej państwa³⁷.

Równie istotnymi zagrożeniami dla każdego człowieka są zagrożenia ekonomiczne. Ten rodzaj zagrożeń dotyczy problematyki wymiany i rozdziału dóbr w państwie oraz racjonalnego dysponowania nimi w celu pomnażania ogólnego dorobku. Zagrożenia ekonomiczne często są identyfikowane jako zagrożenia gospodarcze i z nimi utożsamiane. Obejmują finanse państwa, proces produkcji i dostęp do surowców, w szczególności energetycznych i żywnościowych. Zagrożenia ekonomiczne w szczególnych przypadkach mogą urzeczywistniać się między innymi poprzez: niskie tempo rozwoju gospodarczego pogłębiające się dysproporcje w rozwoju ekonomicznym w stosunku do innych państw, utratę rynków zbytu, egoizm ekonomiczny rozwiniętych państw świata i globalnych koncernów, powstawanie stref głodu i ubóstwa, ograniczanie wydatków na badania naukowe i brak transferu osiągnięć naukowych do gospodarki, blokady gospodarcze i dyskryminację gospodarczą, niestabilność finansową państwa i kryzys wydatków publicznych, przestępczość gospodarczą i powstawanie „szarej strefy” gospodarki, pauperyzację społeczeństwa i masowe bezrobocie, nadmierny import towarów prowadzący do nieopłacalności własnej produkcji i zmniejszenia zatrudnienia w kraju³⁸.

Oprócz wyżej wymienionych zagrożeń, które można odnieść zarówno do jednostki, jak i całego społeczeństwa, istnieją takie, które w sposób jednoznaczny dotyczą tylko bezpieczeństwa personalnego. Przykładem takich zagrożeń są działania uderzające w ludzką godność. Uznanie człowieka za byt osobowy jest podstawową wartością dla każdej istoty ludzkiej, co w wymiarze etycznym powoduje zakaz przedmiotowego traktowania. Godność przysługuje w równym stopniu każdemu człowiekowi, bez różnicy płci, rasy, narodowości i wyznania. Pomimo podejmowanych działań, w dalszym ciągu liczne są przypadki łamania

³⁶ J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrodowski (red.), *op. cit.*, s. 176.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Z. Ciekanowski, *op. cit.*, s. 37-38.

powszechnych zasad poszanowania godności człowieka. Świadczą o tym przykłady dyskryminacji ze względu na rasę czy płeć, prześladowania na tle światopoglądowym i religijnym czy wykorzystywanie dzieci do niewolniczej pracy³⁹.

Zagrożenia bezpieczeństwa personalnego mogą przybierać także postać dążeń do reifikacji człowieka poprzez próby zawładnięcia jego świadomością, tak aby manipulować i używać zniewolonych ludzi do realizacji partykularnych celów dominujących jednostek lub grup o charakterze mafijno-przestępczym. Przykładem takiego uprzedmiotowienia są różnego rodzaju sekty, obiecujące szczęście i wyzwolenie od niedogodności świata i życia społecznego. Z kolei zniewolenie i poddanie się manipulacji zaobserwować można u zamachowców samobójców, którym towarzyszy przekonanie, że giną za słuszną sprawę⁴⁰.

BEZPIECZEŃSTWO PERSONALNE W OBLICZU ZAGROŻEŃ XXI WIEKU

Katalog zagrożeń, bez względu na to, jak bardzo będzie rozbudowany, nigdy nie będzie zamknięty. W ostatnich latach środki masowego przekazu informowały o kolejnych wydarzeniach zagrażających życiu, zdrowiu czy bezpieczeństwu ludzi, o których jeszcze do niedawna nikt by nie pomyślał. „Wiek XXI powitał nas wydarzeniami skrajnie nieprzewidywalnymi. Dzień 11 września 2001 roku rozpoczął wojnę z terroryzmem, coraz głośniej mówi się o klonowaniu człowieka, a świat stoi na progu kolejnej wojny”⁴¹. Ostatnie dziesięciolecie charakteryzują się nie tylko dużym tempem przeobrażeń społecznych, ale także różnorodnością zjawisk, które można odnieść do trzech głównych obszarów praktycznej działalności człowieka. Pierwszy z obszarów dotyczy szeroko rozumianego bezpieczeństwa człowieka, drugi związany jest z różnorodnością zagrożeń tegoż bezpieczeństwa, trzeci natomiast odnosi się do zwiększającej się ilości zagrożeń personalnych. W ostatnich latach mamy do czynienia z wyraźną ewolucją zagrożeń, spośród których najbardziej dotkliwymi są klęski żywiołowe i ataki terrorystyczne, gdyż zagrażają one bezpośrednio życiu wszystkich obywateli i odbijają się natychmiast na funkcjonowaniu ludzi, państwa i jego instytucji⁴². Do współczesnych zagrożeń można także zaliczyć lęki towarzyszące działaniu sfery socjalnej oraz zagrożenia wynikające z rozwoju cywilizacji technicznej. Dotychczasowe klęski, jakie towarzyszyły człowiekowi, miały w pewnym sensie charakter żywiołowy: powódzie, trzęsienia ziemi, wybuchy wulkanów, na które człowiek często nie miał żadnego wpływu. Zagrożenia XXI wieku mają głównie cywilizacyjny charakter, są przede wszystkim wytworem działalności człowieka⁴³. Rozwój techniki jest najważniejszym impulsem cywilizacji. Nowe wynalazki ułatwiają życie, ale stwarzają również nowe zagrożenia,

³⁹ K. Kołodziejczyk, *Personalny...*, op. cit., s. 98.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 100.

⁴¹ Z. Kwiasowski, T. Durmała, *Pozamilitarne zagrożenia u progu XXI wieku*, [w:] W.J. Maliszewski (red.), *Bezpieczeństwo człowieka i zbiorowości społecznych*, Bydgoszcz 2005, s. 25.

⁴² J. Kunikowski, *Bezpieczeństwo i zagrożenia współczesnego człowieka*, [w:] J. Dębowski, E. Jarmoch, A. Świdorski (red.), *Bezpieczeństwo człowieka a proces transformacji systemowej*, Siedlce 2006, s. 93.

⁴³ B. Bonisławska, op. cit., s. 114.

wpływają znacząco na stan bezpieczeństwa, naruszają równowagę ekologiczną, oddziałują na kształt życia społecznego. Klasycznym przykładem zagrożenia związanego z rozwojem technologii, w szczególności gałęzi *information technology* (IT) są zagrożenia cybernetyczne: cyberterroryzm, cyberprzestępczość oraz cyberprzemoc. Cyberterroryzm jest bezprawnym atakiem lub groźbą ataku na komputery, sieci lub systemy informacyjne w celu zastraszenia lub wymuszenia na rządzie lub ludziach daleko idących politycznych i społecznych celów. Za atak cyberterrorystyczny można uznać również taki akt, który powoduje bezpośrednie szkody dla człowieka i jego mienia lub przynajmniej jest na tyle znaczący, że budzi strach⁴⁴. Cyberprzestępczość to przestępstwa komputerowe, do których zaliczamy: hackerstwo, podsłuch komputerowy, sabotaż komputerowy, szpiegostwo komputerowe, bezprawne niszczenie informacji, fałszerstwa komputerowe i oszustwa komputerowe⁴⁵. Z kolei cyberprzemoc to akty przemocy wymierzone w człowieka z użyciem mediów elektronicznych, np.: obrzucanie wyzwiskami, straszenie, poniżanie w Internecie lub przy użyciu telefonu, robienie zdjęć lub rejestrowanie filmów bez zgody, publikowanie w Internecie lub rozsyłanie telefonem zdjęć, filmów lub tekstów, które obrażają lub ośmieszają, podszywanie się pod kogoś w sieci⁴⁶.

Kolejnym zagrożeniem dla człowieka, po części także związanym z rozwojem technologicznym (zastępowanie ludzi maszynami) jest bezrobocie, powiększająca się skala ubóstwa i nędzy, co prowadzi do masowych migracji. Przyczyną migracji mogą być także inne czynniki, jak choćby konflikty zbrojne czy destabilizacja polityczna. Migracja jest źródłem kolejnych zagrożeń, takich jak rozłąka z rodziną, czego skutkiem może być rozpad rodziny, zakłócenia w wychowywaniu dzieci, konsekwencje bezpośrednie i pośrednie dla dzieci pozbawionych kontaktu z jednym lub obojgiem rodziców. Niekontrolowane ruchy migracyjne, jakie dokonują się ostatnio w Europie, oprócz cierpienia ludzi szukających lepszego życia, niosą także pewne zagrożenia dla ludności państw przyjmujących. Taki przepływ przez granice może mieć istotny wpływ nie tylko na gospodarkę i dezintegrację społeczną, ale także na poczucie bezpieczeństwa jednostki.

Wraz z rozwojem nowoczesnej cywilizacji pojawiły się schorzenia, zarówno te zupełnie nieznane lub jak i występujące sporadycznie. Ich gwałtowne nasilenie skłoniło światowych specjalistów w dziedzinie zdrowia do stworzenia nowego terminu obejmującego choroby nowoczesnego świata. Schorzenia te określono mianem chorób cywilizacyjnych, do których zaliczono schorzenia związane z ujemnymi skutkami życia w warunkach wysokiej cywilizacji, takimi jak: sytuacje sterowe i ustawiczne napięcia nerwowe, a mała ruchliwość mięśniowa, skutki oddziaływania skażeń środowiska i hałasu, złe odżywianie. Choroby cywilizacyjne to głównie nadciśnienie tętnicze, choroba wieńcowa, choroba wrzodowa, alergie, choroby psychiczne (depresja) i uzależnienia (pracoholizm)⁴⁷.

⁴⁴ Vide W. Smolski, *Cyberterroryzm jako współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa*, http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/66149/32_Wieslaw_Smolski.pdf, s. 481 (19.02.2016).

⁴⁵ <http://www.policja.pl/pol/kgp/bsk/dokumenty/cyberprzestepczosc/2960,Cyberprzestepczosc.html>, (20.02.2016).

⁴⁶ <http://www.cyberprzemoc.pl/> (19.02.2016).

⁴⁷ J. Kunikowski, *op. cit.*, [w:] J. Dębowski, E. Jarmoch, A. Świdorski (red.), *op. cit.*, s. 97.

Powyższa charakterystyka nie obejmuje wszystkich zagrożeń bezpieczeństwa człowieka, nie wszystkie z nich w jednakowym stopniu dotyczą jednostki, ale z całą pewnością znacząco wpływają na jego egzystencję i rozwój.

FILARY OCHRONY BEZPIECZEŃSTWA JEDNOSTKI W PRAWIE MIĘDZYNARODOWYM

Zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom jest jednym z podstawowych zadań spoczywających na organach władzy państwowej. Aby zadanie to było jak najlepiej realizowane potrzebne są uregulowania prawne, które uszczegółowią zakres zadań i wskażą osoby czy instytucje odpowiedzialne na poszczególne ich elementy. Oprócz wewnętrznych przepisów prawnych, obowiązujących na terenie danego państwa, istnieje także prawo międzynarodowe. To prawo to

zbiór norm regulujących stosunki między suwerennymi państwami oraz międzyrządowymi organizacjami międzynarodowymi, takimi jak Organizacja Narodów Zjednoczonych wraz z organizacjami wyspecjalizowanymi (np. WHO, FAO, UNESCO) czy Rada Europy. Normy prawa międzynarodowego określają prawa i obowiązki spoczywające na członkach społeczności międzynarodowej, przy czym obowiązująca w prawie międzynarodowym zasada równości państw wobec prawa gwarantuje im taki sam zakres przywilejów i immunitetów. Głównym źródłem wspomnianych praw i obowiązków są umowy międzynarodowe (konwencje), zawierane dobrowolnie między państwami, ale mogą one również wypływać z norm zwyczajowych bądź zasad ogólnych prawa uznanych przez narody cywilizowane. (...) Głównym celem prawa międzynarodowego jest zapewnienie pokojowego współistnienia narodów i ludów, prowadzącego do ogólnego rozwoju⁴⁸.

W prawie międzynarodowym zawartych jest szereg uregulowań dotyczących bezpieczeństwa człowieka. Pierwszym aktem prawnym bezpośrednio odnoszącym się do osoby ludzkiej, jej egzystencji i rozwoju jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka⁴⁹. W art. 3 czytamy: „Każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swojej osoby”. Zatem bezpieczeństwo jest niepodważalnym prawem każdego człowieka, co potwierdzone zostało także w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych⁵⁰, przepisem w art. 9 ust. 1 w brzmieniu: „Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego”. Tę samą normę prawną można odnaleźć w art. 5 ust. 1 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Europejskiej Konwencji Praw Człowieka)⁵¹. Kolejnym aktem prawnym potwierdzającym konieczność zapewnienia bezpieczeństwa wszystkim ludziom jest

⁴⁸ Prawo międzynarodowe, https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawo_miedzynarodowe/ (22.02.2016).

⁴⁹ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, przyjęta i proklamowana rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) w dniu 10 grudnia 1948 r., <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html> (20.02.2016).

⁵⁰ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych uchwalony w wyniku konferencji ONZ w Nowym Jorku, na mocy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego nr 2200A (XXI) z 16 grudnia 1966 roku. Wszedł w życie 23 marca 1976 roku. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770380167> (22.02.2016).

⁵¹ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności to umowa międzynarodowa z zakresu ochrony praw człowieka zawarta przez państwa członkowskie Rady Europy, Konwencja weszła w życie 3 września 1953 roku. https://bip.msz.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/convention_pol.pdf (22.02.2016).

Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej⁵². W dokumencie tym, w art. 5 szczególny nacisk został położony na zagwarantowanie prawa do osobistego bezpieczeństwa każdemu człowiekowi, bez względu na jakiekolwiek różnice, w szczególności bez względu na rasę, kolor skóry, pochodzenie narodowe bądź etniczne.

Istotnym aktem prawa międzynarodowego jest Trakt o Unii Europejskiej⁵³. Jest to umowa międzynarodowa, która stanowi (obok Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej) podstawę prawną dla funkcjonowania Unii Europejskiej. Traktat w art. 2 podkreśla znaczenie poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości i poszanowania praw człowieka, wskazując, że na tych wartościach opiera się działalność Unii Europejskiej. Natomiast w art. 3 ust. 2 Unia Europejska zobowiązuje się do zapewniania swoim obywatelom przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

Oprócz wyżej wymienionych dokumentów, w których mowa jest o prawie każdego człowieka do zagwarantowania mu bezpiecznych warunków życia i rozwoju, w prawie międzynarodowym obowiązują przepisy, mówiące o niwelowaniu zagrożeń bezpieczeństwa człowieka. Jako przykład można podać Konwencje Rady Europy, czyli umowy międzynarodowe zawierające wspólne ustalenia standardów prawnych na kontynencie europejskim, w szczególności:

- Konwencję Rady Europy o cyberprzestępczości⁵⁴ – podstawą do powstania dokumentu było m.in. przekonanie o potrzebie prowadzenia wspólnej polityki kryminalnej mającej na celu ochronę społeczeństwa przed cyberprzestępczością;
- Konwencję Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi⁵⁵ – celem konwencji jest wzmocnienie wysiłków w zapobieganiu terroryzmowi i negatywnym skutkom, jakie terroryzm wywiera na pełne korzystanie z praw człowieka, w szczególności prawa do życia (art. 2);
- Konwencję Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi⁵⁶ – stworzona z m. in. uwagi na to, że handel ludźmi stanowi naruszenie praw człowieka oraz przestępstwo przeciwko godności i integralności istoty ludzkiej.

Jak wynika z powyższych rozważań, wiele aktów prawa międzynarodowego gwarantuje ochronę bezpieczeństwa jednostce. Jednakże w celu zapewnienia tego bezpieczeństwa człowiekowi i całemu społeczeństwu niezbędne są odpowiednie struktury realizacyjne, które razem tworzą system. Taki system bezpieczeństwa można określić jako zbiór odosobnionych,

⁵² Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 7 marca 1977 roku, <http://www.bezuprzedzen.org/doc/4aKWSPDR.pdf> (22.02.2016).

⁵³ Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej wraz z ich protokołami i załącznikami w wersji uwzględniającej zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony podpisanym w dniu 13 grudnia 2007 r. w Lizbonie, https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/fxac08115plc_002.pdf (22.02.2016).

⁵⁴ Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości sporządzona w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 roku, <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2015/728> (22.02.2016).

⁵⁵ Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi sporządzona w Warszawie 16 maja 2005 roku, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20081610998> (22.02.2016).

⁵⁶ Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 roku, <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20090200107> (22.02.2016).

jednakże organizacyjnie, funkcjonalnie oraz merytorycznie i prawnie powiązanych we wspólną całość podsystemów, które dysponują potencjałami zdolnymi do przeciwstawienia się potencjalnym zagrożeniom, zapewniając zrównoważony, trwały i bezpieczny rozwój. Podstawą działania systemu są zbiory koncepcji, założeń, zasad i ustaleń oraz uregulowania prawne⁵⁷. Organy państwowe są odpowiedzialne za tworzenie systemu bezpieczeństwa, za zdolność działania wszelkich służb oraz za ich koordynację.

PODSUMOWANIE

Rozpatrując tematykę bezpieczeństwa, czy to w odniesieniu do społeczeństwa, czy narodu, nie sposób pominąć osoby ludzkiej. Bezpieczeństwo personalne zawiera się we wszystkich wymienionych, a jednocześnie jest kwestią nadrzędną, gdyż to właśnie bezpieczeństwo człowieka jest najważniejsze. Podejmując działania niwelujące zagrożenia człowieka jako jednostki, buduje się jednocześnie bezpieczeństwo całego społeczeństwa. Jak zauważa Kazimierz Kołodziejczyk,

w zależności od kontekstu, w jakim rozpatruje się problem bezpieczeństwa, jego istota może i musi być każdorazowo określana. Co za tym idzie, jego istotę wypełniać mogą odmienne treści. Ta wielość nie powinna prowadzić do sprzeczności, do wzajemnego wykluczania się, powinna natomiast stwarzać przesłanki lepszego poznania i pełniejszego ujęcia problemu. Stać się to może tylko wtedy, gdy w rozważaniach, w aspekcie ontologicznym i aksjologicznym, uwzględniona zostanie podmiotowość człowieka, ujmując go jako wartość nadrzędną⁵⁸.

Scharakteryzowane zagrożenia, zarówno wywołane procesami naturalnymi jak i działalnością człowieka, stanowiły i nadal będą stanowić źródło niebezpieczeństw, zarówno dla człowieka jak i społeczności. Będą one ulegały zmianom, jedno być może zostaną zniwelowane, ale w ich miejsce na pewno pojawią się nowe zagrożenia. „Zjawiska społeczne występujące w wymiarze międzynarodowym, regionalnym, państwowym i społeczności lokalnych sprawiają, że przekonanie o możliwości wyeliminowania zagrożeń bezpieczeństwa personalnego i strukturalnego jest dalece nieuprawnione”⁵⁹. W związku z powyższym istotne jest podejmowanie badań nad bezpieczeństwem i jego zagrożeniami, z koniecznością nadania priorytetu aspektom społecznym tego zjawiska. Poznanie ich natury, źródeł, przejawów, sposobów zapobiegania i zwalczania jest znaczącym wyzwaniem dla współczesności⁶⁰.

BIBLIOGRAFIA

Bonisławska Barbara. 2012. „Współczesne zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego”. Zeszyty Naukowe WSEI seria: Administracja Nr 1: 113-128.

⁵⁷ J. Gierszewski, *op. cit.*, s. 90.

⁵⁸ K. Kołodziejczyk, *Personalny...*, *op. cit.*, s. 96.

⁵⁹ *Idem*, *Bezpieczeństwo...*, *op. cit.*, s. 142

⁶⁰ *Ibidem*.

- Brzeziński Michał. 2009. Rodzaje bezpieczeństwa państwa. W Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia, 33-43.
- Ciekanowski Zbigniew. 2010. „Rodzaje i źródła zagrożeń bezpieczeństwa”. Kwartalnik Bezpieczeństwo i Technika Pożarnicza/ Safety & Fire Technique Nr 1: 27-46.
- Cieślarczyk Marian. 1999. „Niektóre psychospołeczne aspekty bezpieczeństwa, wyzwań, szans i zagrożeń”. Zeszyty Naukowe AON Nr 2: 232-243.
- Czupryński Andrzej. 2015. Bezpieczeństwo w ujęciu teoretycznym. W Bezpieczeństwo. Teoria, badania, praktyka, 9-24.
- Drabik Krzysztof. 2013. Bezpieczeństwo personalne i strukturalne w perspektywie filozoficznej. W Natura bezpieczeństwa w perspektywie personalnej i strukturalnej, 35-47.
- Fehler Włodzimierz. 2010. Bezpieczeństwo przestrzeni publicznej. W Bezpieczeństwo publiczne w przestrzeni miejskiej, 16-24.
- Fehler Włodzimierz. 2012. Bezpieczeństwo wewnętrzne współczesnej Polski. Aspekty teoretyczne i praktyczne. Warszawa: Arte.
- Gierszewski Janusz. 2013. Bezpieczeństwo społeczne. Studium z zakresu teorii bezpieczeństwa narodowego. Warszawa: Difin.
- Hampson Fen Osler. 2012. Bezpieczeństwo jednostki. W Studia bezpieczeństwa, 225-240. <http://www.cyberprzemoc.pl>.
- <http://www.policja.pl/pol/kgp/bsk/dokumenty/cyberprzestepczosc/2960,Cyberprzestepczosc.html>.
- Kaczmarek Julian, Łepkowski Wojciech, Zdrodowski Bogdan (red.). 2008. Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego. Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
- Kaźmierczak-Pec Dorota. 2013. Od bezpieczeństwa państwa do bezpieczeństwa ludzkiego. Ewolucja pojęcia bezpieczeństwa w rzeczywistości ponowoczesnej. W Współczesne bezpieczeństwo jednostkowe, 43-60.
- Kołodziejczyk Kazimierz. 2009. „Bezpieczeństwo. Kontekst personalno-aksjologiczny”. Zeszyty Naukowe WOSWL Nr 1: 134-143.
- Kołodziejczyk Kazimierz. 2010. „Personalny wymiar bezpieczeństwa”. Periodyk Naukowy Akademii Polonijnej Nr. 1: 95-102.
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności to umowa międzynarodowa z zakresu ochrony praw człowieka zawarta przez państwa członkowskie Rady Europy. Konwencja weszła w życie 3 września 1953 roku. https://bip.ms.gov.pl/Data/Files/_public/bip/prawa_czlowieka/convention_pol.pdf.
- Konwencja Rady Europy o cyberprzestępczości sporządzona w Budapeszcie dnia 23 listopada 2001 roku. <http://dziennikustaw.gov.pl/du/2015/728>.
- Konwencja Rady Europy o zapobieganiu terroryzmowi sporządzona w Warszawie 16 maja 2005 roku <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20081610998>.
- Konwencja Rady Europy w sprawie działań przeciwko handlowi ludźmi sporządzona w Warszawie dnia 16 maja 2005 roku. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20090200107>.
- Korycki Stefan. 1994. System bezpieczeństwa Polski. Warszawa: AON.
- Kunikowski Jerzy. 2006. Bezpieczeństwo i zagrożenia współczesnego człowieka. W Bezpieczeństwo człowieka a proces transformacji systemowej, 93 -99.
- Kwiasowski Zbigniew, Durmała Tadeusz. 2005. Pozamilitarne zagrożenia u progu XXI wieku. W Bezpieczeństwo człowieka i zbiorowości społecznych, 25 – 34.

- Marczuk Karina Paulina. 2009. Bezpieczeństwo wewnętrzne w poszerzonej agendzie studiów nad bezpieczeństwem (szkoła kopenhaska i human security). W Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia, 66-78.
- Maslow Abraham. 1990. Motywacja i osobowość. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Międzynarodowa Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej, otwarta do podpisu w Nowym Jorku dnia 7 marca 1977 roku. <http://www.bezuprzedzen.org/doc/4aKWSPDR.pdf>.
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych uchwalony w wyniku konferencji ONZ w Nowym Jorku, na mocy rezolucji Zgromadzenia Ogólnego nr 2200A (XXI) z 16 grudnia 1966 roku. Wszedł w życie 23 marca 1976 roku. <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19770380167>.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, przyjęta i proklamowana rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) w dniu 10 grudnia 1948 r., <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/onz/1948.html>.
- Prawo międzynarodowe W https://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/prawo_miedzynarodowe/.
- Skrabacz Aleksandra. 2012. Bezpieczeństwo społeczne. Podstawy teoretyczne i praktyczne. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa.
- Smolski Wiesław. Cyberterroryzm jako współczesne zagrożenie bezpieczeństwa państwa, W http://www.repozytorium.uni.wroc.pl/Content/66149/32_Wieslaw_Smolski.pdf.
- Stańczyk Jerzy. 1996. Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN.
- Tomaszewski Tadeusz. 1971. Wstęp do psychologii. Warszawa: PWN.
- Urbanek Andrzej. 2013. Ludzki wymiar bezpieczeństwa. W Wybrane problemy bezpieczeństwa. Dziedziny bezpieczeństwa, 41-59.
- Wersja skonsolidowana Traktatu o Unii Europejskiej i Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej wraz z ich protokołami i załącznikami w wersji uwzględniającej zmiany wprowadzone Traktatem z Lizbony podpisanym w dniu 13 grudnia 2007 r. w Lizbonie. https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/fxac08115plc_002.pdf.